

Levenslang leren

Een eerste ontsluiting van de ad hoc module over levenslang leren bij de enquête naar de arbeidskrachten

Door het ontstaan van de kennissamenleving en de behoefte aan levenslang leren worden indicatoren over de structuur van de deelname aan vormingsinitiatieven steeds belangrijker. Ook de interprofessionele sociale partners spraken in hun conclusies van de werkgelegenheidsconferentie af bijkomende inspanningen te leveren en een meetinstrument op te stellen met betrekking tot alle vormingsinspanningen.¹

Doelstelling

In de enquête naar de arbeidskrachten (EAK) 2003 is op verzoek van de Europese Commissie² een geheel aan vragen over levenslang leren opgenomen in een ad hoc module. Volgens de strategie van Lisabon moet iedereen zijn kennis, vaardigheden en kwalificaties voortdurend bijhouden en verbeteren in een zo ruim mogelijk gamma van leercontexten. De voornaamste doelstelling van de module is het verkrijgen van meer gedetailleerde informatie over de structuur van de deelname aan vormingsinitiatieven gedurende het kalenderjaar voorafgaand aan de enquête, over de tijd die wordt gespendeerd aan deze vormingsinitiatieven en over de voornaamste gebieden van vorming.

Referentieperiode

In vergelijking met de 'standaard'-vragen uit de arbeidskrachtenenquête werden een aantal methodologische wijzigingen doorgevoerd, specifiek voor de ad hoc module.³

De grootste methodologische wijziging die werd aangebracht voor de ad hoc module is de overschakeling naar het kalenderjaar als referentie-

periode, te onderscheiden van de klassieke referentieperiode van vier weken uit het standaard EAK-enquêteformulier.

Wat betreft de internationale vergelijking van de deelname aan vorming doorheen de tijd, werd door Eurostat steeds voorrang gegeven aan de vergelijking van de gegevens met betrekking tot het twee-

de kwartaal. In landen zoals België, die (sedert 1999) beschikken over een doorlopende enquête, kan eveneens een jaargemiddelde worden berekend. De ad hoc module 2003 werd op aanbeveling van Eurostat voor 100% in het tweede kwartaal afgenomen. Toch zijn er lidstaten, zoals Frankrijk, die de module hebben afgenomen gespreid over het ganse jaar. Aangezien er echter ieder jaar een grote daling wordt vastgesteld bij de klassieke indicator van deelname aan vorming (referentieperiode vier weken) in het derde kwartaal (vakantie maanden juli-augustus-september) ligt het jaargemiddelde systematisch onder het cijfer voor het tweede kwartaal.

Ook de doelstellingen uit de Europese werkgelegenheidsrichtsnoeren inzake deelname van de bevolking aan vorming (structurele indicator) hebben tot nog toe het tweede kwartaal als referentie, maar Eurostat onderzoekt de overschakeling naar het jaargemiddelde.

Onlangs hebben de interprofessionele sociale gesprekspartners gevraagd om in het standaard EAK-formulier een bijkomende vraag over de vorming op te nemen met het kalenderjaar als referentieperiode, zodat de vergelijking met de sociale balan-

sen en de 'Continuous Vocational Training Survey'⁴ beter opgaat. Daarenboven wordt het mogelijk een onderscheid te maken tussen werknemers die deelgenomen hebben aan minstens één vormingsinitiatief dat (gedeeltelijk) wordt gefinancierd door de werkgever en werknemers die volledig op eigen houtje een vorming volgen (al dan niet om louter persoonlijke redenen).

Definitie

De door Eurostat aangewende definitie van levenslang leren sluit aan bij de algemeen gangbare driedelige indeling van vormingsactiviteiten in formele vorming, niet-formele vorming en informele vorming. *Formeel leren* speelt zich af in reguliere onderwijs- en opleidingsinstellingen en mondt uit in het verkrijgen van erkende diploma's en getuigschriften (secundair onderwijs, alternerend leren, leercontract en ondernemingsopleiding van het Vizo, kunstonderwijs, postsecundair, hoger onderwijs en universiteit, onderwijs voor sociale promotie).

Niet-formeel leren gebeurt buiten de grote onderwijs- en opleidingsstructuren en mondt niet noodzakelijk uit in het verkrijgen van officiële diploma's of getuigschriften. Niet-formeel leren kan gebeuren in opleidingscentra, op de werkplek, binnen maatschappelijke organisaties of groeperingen, bij organisaties of diensten naast formele systemen (kunst-, muziek-, kook- of sportklassen, privé-cursussen ter voorbereiding van examens), via afstandsonderwijs, autorijkschool, seminaries en conferenties.

Informeel leren wordt beperkt tot zelfstudie (met behulp van boeken, internet, radio, bibliotheek enzovoort) met het oog op het verbeteren van de kennis en vaardigheden. Het gaat om een leeractiviteit (doel is leren) zonder directe hulp van een 'opleider'.

Binnen formele vorming is een eenduidig onderscheid tussen initieel onderwijs en voortgezette beroepsopleiding niet mogelijk. Willen we enkel een uitspraak doen over personen in voortgezette beroepsopleiding, dan kunnen we deze groep bij benadering afbakenen met behulp van andere variabelen, zoals leeftijd (enkel categorie 25-64 jaar) of ILO-statuut (enkel werkende personen).

Door te werken met de leeftijdsgrens 25-64 jaar sluiten we een aantal werknemers jonger dan 25 jaar uit die een voortgezette beroepsopleiding volgen. Daarentegen nemen we wel de jongeren op die deeltijds werken en opgeleid worden in een onderneming in het kader van hun initiële opleiding. In de andere bronnen die zich concentreren op voortgezette beroepsopleiding, namelijk sociale balans en CVTS is dit niet het geval.

Opgelet voor spraakverwarring

We willen nog even wijzen op de inhoudelijke verschillen van de gebruikte definities van vorming in de EAK enerzijds en de sociale balans of CVTS-enquête anderzijds. 'Formele' en 'niet-formele' vorming is in EAK ruimer omschreven dan 'formele cursussen en stages' in de sociale balans. Zo vallen een aantal minder formele vormen van opleiding zoals on-the-job-training, rotatie van werknemers op de werkpost, kwaliteitscirkels, conferenties, ateliers en seminaries in EAK onder de term 'niet-formele' vorming. In de sociale balans (en CVTS) worden ze als 'informele' vorming gecatalogeerd en uitgesloten bij de berekening van participatiegraden en andere (financiële) indicatoren.

Voornaamste resultaten ad hoc module LLL 2003

Na deze korte toelichting over de methodologische kenmerken stellen we kort nog een aantal globale resultaten voor. Voor extra resultaten verwijzen we naar het persbericht van 21 mei 2004 van het NIS.⁵

Benevens de snelle beschikbaarheid van de cijfers heeft de EAK het voordeel dat de resultaten kunnen worden opgesplitst naar een aantal, voor de sociale gesprekspartners, essentiële werknemers- en werkgeverskenmerken zoals contracttype, geslacht, opleidingsniveau, leeftijdscategorie, anciënniteit in de job en nationaliteit enerzijds, en de bedrijfstak en grootte van de vestiging anderzijds. Algemeen kan worden vastgesteld dat de deelname aan vormingsinitiatieven significant hoger ligt wanneer we het referentiejaar als uitgangspunt nemen in plaats van de referentieperiode van vier weken. In 2003 nam 42,6% van de bevolking (25-64 jaar) deel aan een of ander vormingsinitiatief in-

Tabel 1.

Deelname aan vorming naar soort en IAB-statuut, EAK (25-64 jaar)* en sociale balans (België; tweede kwartaal 2003).

Referentieperiode	Enquête naar de arbeidskrachten						Sociale balansen 2002 12 maanden
	12 maanden			4 weken			
Soort vorming	Deelname aan formele vorming	Deelname aan niet-formele vorming	Deelname aan formele en/of niet-formele vorming	Deelname aan formele vorming	Deelname aan minstens één soort vorming	Deelname aan minstens één soort vorming	Formele en niet-formele vorming van werknemers
Werkzoekend	7,6	13,5	19,3	38,4	46,3	9,9	n.b.
Werkend	4,0	26,5	28,5	37,3	49,9	10,1	n.b.
- waarvan werknemers	3,9	27,6	29,7	36,5	49,8	10,1	n.b.
- waarvan werknemers in de privésector	3,5	25,4	27,3	33,1	46,1	9,2	n.b.
- werknemers in de privésector (15-64 jaar)	5,4	24,9	28,3 (1)	32,9	46,7	10,2	31,7 (2)
Niet-beroepsactief	3,8	5,4	8,4	21,4	25,2	5,1	n.b.
Totale bevolking	4,1	19,8	22,3	32,8	42,6	8,5	n.b.

(1) Het gaat om 754.000 werknemers op een totaal van 2.661.000, over wie informatie over deelname aan vormingsinitiatieven beschikbaar is.

(2) Het gaat om 756.000 werknemers op een totaal van 2.783.000 arbeidsplaatsen.

* tenzij anders vermeld.

Bron: NIS (Nationaal Instituut voor de Statistiek, Statistiek en Economische informatie, FOD Economie), Enquêtes naar de arbeidskrachten tweede kwartaal 2003 en ad hoc module LLL; NBB-Balanscentrale, CD-Rom geglobaliseerde statistieken; eigen berekeningen.

Tabel 2.

Deelname aan formele/niet-formele vorming naar leeftijd, opleidingsniveau en geslacht (België; tweede kwartaal 2003).

Opleidingsniveau	15-24 jaar		25-49 jaar		50-64 jaar		Algemeen totaal
	Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw	
Laaggeschoold	39	43	16	16	10	11	17
Middengeschoold	34	29	24	25	28	34	26
Hooggeschoold	54	47	45	43	40	38	44
Totaal	38	36	27	29	23	25	28

Bron: NIS (Nationaal Instituut voor de Statistiek, Statistiek en Economische informatie, FOD Economie), Enquêtes naar de arbeidskrachten tweede kwartaal 2003 ad hoc module LLL; eigen berekeningen.

dien we het referentiejaar beschouwen, terwijl dat slechts 8,5% is wanneer we de traditionele referentieperiode van vier weken beschouwen. Informele vorming komt het vaakst voor (32,8%), gevolgd door niet-formele vormingsinitiatieven (19,8%) en formele vorming (4,1%). Van de werkenden neemt de helft deel aan vorming, 28,5% aan formele en/of niet-formele vorming. Werkzoekenden nemen meer dan werkenden deel aan informele vorming (38,4% tegenover 37,3%), terwijl slechts 19,3% participeert aan formele en/of niet-formele vorming. De niet-beroepsactieven blijken, ook wanneer over een kalenderjaar wordt gepeild, relatief minder deel te nemen aan vormingsinitiatieven, namelijk 25,2%.

Wanneer we ons toespitsen op de loontrekkenden uit de privé-sector,⁶ dan ligt het deelnamepercentage aan formele/niet-formele vormingsinitiatieven op 27,3%. Als ook de 15- tot 24-jarige loontrekkenden opgenomen worden dan bedraagt de deelname 28,3%, wat toch nog meer dan 3 procentpunten minder is dan het deelnamepercentage afgeleid uit de sociale balansen⁷ van 2002, namelijk 31,7%.

Over het algemeen kunnen we stellen dat de deelname aan vorming zakt naarmate werknemers ouder worden. Op deze algemene vaststelling bestaat wel een uitzondering: de middengeschoolden in de leeftijdsgroep 50-64 jaar nemen meer dan hun collega's uit de leeftijdsklasse 25-49 jaar deel aan vormingsinitiatieven. De deelname aan vormingsinitiatieven zit de afgelopen jaren duidelijk in de lift bij 'senior' werknemers. In tegenstelling tot de onderwijsskloof (van de hogeschoolden geniet 44% een opleiding tegenover slechts 17% van de laaggeschoolden) lijkt de leeftijds-kloof stilaan te worden gedicht.

Voornaamste reden voor deelname aan niet-formele vorming

Aan de deelnemers van een of meer niet-formele vormingsinitiatieven wordt gevraagd naar de voor-naamste reden om vorming te volgen.⁸ Daaruit blijkt dat maar liefst 87% van de werknemers in de privé-sector (15-64 jaar, die hebben deelgenomen aan minstens één niet-formeel vormingsinitiatief in het referentiejaar) dat hebben gedaan om de kwalificaties voor hun huidige of toekomstige werksituatie te verbeteren. De relatie met het werk is voor niet-formele vormingsinitiatieven dus bijzonder sterk.

Besluit

Deze nieuwe resultaten met betrekking tot de deelname aan vorming brengen een aantal verrassende resultaten aan het licht. De grote impact van de beschouwde referentieperiode (52 weken tegenover 4 weken) kwam duidelijk tot uiting in de cijfers. Verder blijkt eveneens dat de leeftijds-kloof minder groot is dan de onderwijsskloof. De overgrote meerderheid van niet-formele vormingsinitiatieven (cursussen, seminars...) heeft een sterke band met het huidige of toekomstige werk van werknemers.

Kris Degroote
Centrale Raad voor het Bedrijfsleven

Tabel 3.

Voornaamste reden deelname aan niet-formele vormingsinitiatieven (België; tweede kwartaal 2003).

	Minstens één opleiding		
	Man	Vrouw	Totaal
In verband met huidig of toekomstig werk	89%	83%	87%
Persoonlijke/sociale redenen	11%	17%	13%

Bron: NIS (Nationaal Instituut voor de Statistiek, Statistiek en Economische informatie, FOD Economie), Enquêtes naar de arbeidskrachten tweede kwartaal 2003 ad hoc module LLL; eigen berekeningen.

Noten

1. De conclusies van de werkgelegenheidsconferentie van 10 oktober 2003 zijn te vinden op de webstek van minister Vandenbroucke: <http://www.vandenbroucke.com/index.php?id=138>.
2. Verordening 1313/2002 van de Commissie, Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen, L 192, 20/7/2002, blz. 16-21.
3. Meer info over de module en de achtergrond ervan is te vinden op de webstek: http://forum.europa.eu.int/Public/irc/dsis/edtcslibrary?l=/public/education_labour/lfs_2003_ahm_lll/.
4. Europese enquête over voortgezette beroepsopleiding in bedrijven met meer dan tien werknemers.
5. Te vinden op webstek: http://statbel.fgov.be/press/pr080_nl.asp.
6. Hiermee bedoelen we de ganse economie verminderd met de bedrijfstakken 'L: overheidsadministratie' en 'M: Onderwijs'.
7. Daarbij weze nog opgemerkt dat de definitie van formele cursussen en stages in de sociale balans minder ruim is dan die van formele en niet-formele vorming uit de arbeidskrachtenenquête.
8. Er wordt ook gevraagd naar de duur van de gevolgde niet-formele vormen, het gebied van deze opleidingen en/of de recentste niet-formele opleidingen alleen tijdens/meestal tijdens/meestal buiten/alleen buiten de betaalde werktijd werden gevolgd.